

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Flores Directorii Inqvisitorvm

Bariola, Luigi

Mediolani, 1625

Consilivm Secvndvm.

urn:nbn:de:hbz:466:1-11434

CONSILIVM SECVNDVM.

Decessit Sempronius sine filijs : cupiens autem uxorem bonorum ferè omnium futuram hæredem , eandem vsufructuariam vniuersalẽ, & integram constituit . Item conuenit cum Titio, quod domum; vnã cum suppellectilibus eidẽ legabit, pacto , vt bona ipsa fideliter ac integrè vxori restituat , & consignet. Annuit Titius, & re ipsa fidẽ seruauit. Cũ autem ex statuto Mediolani p. l. c. 295. quartam tantum relinquere possit maritus vxori.

Queritur, an Sempronij vxor tutã conscientia percipere, ac retinere possit domum, & suppellectilia quartam excedentia; cum legatum, videatur Titio factum in fraudem legis, nec non in præiudicium hæredum , videlicet cuiusdam Hospitalis, & Societatis Sacratissimi Corporis Dñi nostri Iesu Christi. Petr. Cened. collect. 1. & 2. ad Decretum, & ad decretales, collect. 2.

Responderi posset affirmatiuè ob multas rones, quarum prima hæc est, leges, & statuta, quæ legem Diuinam, vel naturalem nõ inuoluunt, nõ obligant in conscientia. Nau. Man. conf. c. 23. n. 56. ac statutum de quo nunc agitur, est huiusmodi; ergo &c.

Secunda, Legislatores nullam fecerunt mentionẽ de culpa mortali, ergo non est credendum, eorum intentionem fuisse ad illam obligare.

Tertia, Imperatores Gẽtiles de pena æterna non cogitabant. immò quid culpa mortalis esset ignorabant, ergo &c. ita Nauarr. vbi sup. num. 55.

Quarta, vsus, & consuetudo habet, quod leges ciuiles, & statuta, non obligent in conscientia. Nauarr. vbi supra num. 55. 58. & 59. ergo &c.

Quin-

Quinta, quando duo iura concurrunt, illud omit-
tendum, quod est minoris entitatis. Panorm. in cap.
plerique de immunit. Ecclesiarum. At iure naturali
quilibet potest testari, & legare cui voluerit, ergo
istud ius naturale non poterit auferri per ius ciuile,
sive per statutum.

Confirmatur. Tenetur Titius seruare fidem Sem-
pronio accommodatam iure naturali, cui derogari
non potest per statutum ciuile, ergo &c.

Sexta, iure diuino, & naturali, quilibet dominus
est suae voluntatis, & facultatum, ergo nullo pacto im-
pediri potest per legem ne relinquat quibus volue-
rit, sive per statutum.

Septima, finis, & ratio legis attendenda maxime
videtur, at finis statuti, de quo controuertitur, fuit
ne coniuges donantes filios hereditate fraudarent:
qui sane finis hoc in casu cessat, cum Sempronius
non haberet descendentes, quibus relinqueret er-
go &c.

Octaua, Testatoris dispositio (vt tradunt omnes)
habenda est pro lege, ergo seruanda.

Nona, vbi nulla interuenit falsitas, cessare debet
dispositio legis ciuilis, & seruari aequitas, & obliga-
tio naturalis, quae oritur ex dispositione defuncti. l.
cum amplius. §. is non debet. ff. de reg. iur. At in ca-
su nulla interuenit falsitas, cum non adsint descen-
dentes, qui fraudari potuerint, & testamentum rite,
ac recte fuerit stipulatum, ergo &c.

Decima: D. Greg. 13. q. 2. c. vlt. praecipit vt voluntas
ultima defuncti modis omnibus seruetur, ergo &c.

His tamen non obstantibus, dicendum est; nega-
tiuam sententiam veram esse, iuxta omnium fere
Theologorum, & Canonistarum doctrinam, vt in-
fra dicetur.

R

Scien-

Sciendum ergo, vt lex ciuilis, siue statutum liget in conscientia, necesse est, vt sit iustum. ita Caiet. in Sum. verbo, lex. Tabie. in verbo, lex. nu. 24. Armill. in verbo, lex. num. 13. D. Tho. 1. 2. q. 96. art. 4. & 2. 2. q. 186. art. 9. & 1. 2. q. 95. art. 3. in corp. Vt autem lex iusta sit, quatuor sunt necessaria, ex doctrina D. Thom. 1. 2. quæst. 96. artic. 4. & Summistarum in verbo lex.

Vnum est ex parte finis: debet enim institui in bonum commune. D. Tho. 1. 2. q. 90. art. 3. Alterum est ex parte agentis: vt lex instituat ab eo, qui habet superioritatem, & potestatem; ita vt non excedat limites suæ potestatis. c. 2. de constit. lib. 6. & l. fin. ff. de iurisd. om. iud. Tertium est, vt materia sit bona: idest, vt non præcipiatur res mala, vel prohibeatur bona. c. erit autem lex. dist. 4. Quartum est, vt forma sit bona, videlicet, vt lex seruet proportionem ciuium; non plus onerando eum, qui minus est onerandus. c. cum omnis, de constit. Requiritur præterea, vt sit promulgata: nam quamuis constet voluntas legislatoris, nihilominus obligandi vim non habet: vt probat Soto lib. 1. de iust. & iur. q. 1. art. 1. Requiritur insuper vt sit recepta, vt habetur Can. in istis dist. 4. & Felyn. in cap. de treg. & pace. Item quod per aliam contrariam legem, aut consuetudinem non fuerit abrogata. c. 1. de constit. in 6. Requiritur tandem vt non sit inuincibiliter, seu probabiliter ignorata. Ita Doct. omnes, & Card. Tolet. in tract. de septem peccatis c. 18. Nauarr. Man. conf. c. 23. num. 40. & 41.

Cum ergo statutum, de quo in casu factum fuerit ab habente auctoritatem, in bonum commune, sub bona forma, cum æqualiter omnes afficiat, & bonam, contineat materiam, videlicet, vt euten-

tur

ur lites, discordia, fraudes, cumque fuerit, & promulgatum, & receptum, & per contrariam legem, aut consuetudinem non abrogatum, nec inuincibiliter, aut probabiliter ignoratum, vt ex legatarij depositione: dicendum est, Statutum ipsum conscientiam verè afficere, atque ad sui obseruationem omninò ligare.

Confirmatur. Lex enim prohibere potuit, ne pueri bona sua, quantumcunque spontaneè, alienarent: ne per eorum imprudentiam malè dilapidarentur: adeo vt, si puer 10. aut 12. annorum ducentum scuta donasset vni, tutore inuito, non esset in conscientia talis donatio valida, vt patet. l. 1. de minor. C. si maio. fa. ra. ha. l. vlti. & l. Pupillus, ff. de acq. re. do. Tho. 2. 2. q. 32. art. 7. ad secundum. Quia cum partes sint propter totum, & quilibet sit Reipublice magis, quam suus; sicuti potest, ob vlciscenda maleficia priuare homines propria vita: ita ob æquitatis, & iustitiæ communis conseruationem, quæ de iure naturali est, potest translatione dominij impedire: tã cohibendo domini voluntatem, ne det; quàm adimendo alteri facultatem ne recipiat, vt colligitur ex D. Th. 1. 2. q. 95. art. 2. & 3. Potuit ergò Princeps, aut Respublica statutū facere, ne maritus vxori vltra quartã relinqueret; quod in conscientia ad sui obseruationem obligaret. Accedit quod lex iusta, & nõ nutriens peccatū debet seruari in foro cōscientiæ, quia edita est auctoritate Dei à suis ministris, vt concludit Abbas in c. 1. de constit. & de hoc est glos. in cap. quæ in Ecclesias, de cōstit. & idem Abb. concludit, in proemio decretalium in 2. q. & dicit singulariter Bal. in c. in omni negotio, colum. 1. de test. quod si leges nõ sunt contrariæ legi diuinæ sunt seruandæ in foro conscientiæ, & Feder. de Senis, conf. 21. multis

iuribus, & rationibus comprobatur quod quis teneatur magis, sequi legis dispositionem quam propriam conscientiam.

Adde; leges ciuiles, quantum est ex natura sua, obligare in conscientia, nisi aliud ex intentione legislatoris constet; cum & à naturali detinentur, constituentes in particulari specie virtutis, quod illa in vniuersali dicitur; & quietum Reipublicæ statum, in ordine ad sempiternam felicitatem, tanquam ad vltimum finem, intendant, vt docet D. Tho. 1. 2. q. 96. art. 4. & 2. 2. q. 12. art. 2. ad primum. Immò à Deo ipso potestatem habent Principes, & Reipublicæ condendi leges, & statuta faciendi: iuxta illud Prouerb. 8. Per me Reges regnant, & legum conditores iusta decernunt. Prædicat hoc idem D. Paul. Rom. 13. Omnis potestas à Deo est, & qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit. Cum ergo leges, & statuta ex sua natura obligent in conscientia, & potestas, qua utuntur Principes, & Reipublicæ sit à Deo; fatendum est necessario, cuiuscunque contrauenientis conscientiam ligare: & ita Sempronij vxorem absq; peccato non posse Domum, & suppellectilia sibi retinere. Quod autem sine peccato fieri non potest, omnino abrogandum est. c. quoniam, de præscript.

His accedit; legem accidentarios, & particulares cuiuslibet casus non respicere, sed communes, & ea quæ, vt plurimum contingunt, vt docet D. Tho. 1. 2. q. 84. & 85. art. 1. ad tertium. Quia iura (vt ff. de leg. Póponius ait) constitui debent in his, quæ accidunt, & vsu venire possunt; non tamen in his, quæ præter opinionem, & insperatò contingunt. Et ideò, cum ratio legis, & statuti fuerit, vt fraudibus, & vxorum dolis obuiaretur; neuè descendentes, vel cognati succedentes ex testamento, vel ab intestato, hereditati;

tatibus frãudarentur; ne uè bona ipsa in aliam tran-
sirent cognationem: Hinc fit, vt quamuis in aliquo
particulari casu ratio finalis legis, & statuti, aliqua
ex parte deficere videatur (vt in casu; cum descen-
dentes non haberet Sempronius) lex nihilominus
suum retineat vigorem. Vnde Theologicum est axio-
ma: finem legis non cadere sub lege, sed actiones,
quibus illuc tenditur, vt declarat D. Th 1. 2. quæst.
100. art. 9. Sicut ergo puer 10. vel 12. annorum, sub
tutoris cura viuens, quantumcunque alias pruden-
tia, & iudicio valeret, si prædium aliquod, iusto etiã
pretio, vel vendidisset, vel liberè donasset cõtractus
huiusmodi inconsulto tutore factus, esset in con-
scientia inualidus ita, quamuis in legato, quartam
excedente, vxori relicto, nõ interfuerit dolus ex par-
te vxoris, sed libera, & certa defuncti voluntas; Lex
nihilominus, & statutum, quæ inualida facit talia le-
gata in suo permanebit robore, obligando in con-
scientia & vxorem, & alios ad sui obseruationem.
Nam quousque ratio, quæ Principem mouit, vel Rẽ-
publicam ad talem legem condendam non cessat in
toto genere, nec legis vis, & robur cessare debet.
dist. 6. cap. statuimus §. causas, vbi inquit Glos. quod
cessante causa cessat constitutio; verum est, quando
causa cessat actu, & exemplo: hoc est, vt non possit tra-
hi in perniciem exempli. Vel, cessat non omninò; &
ipso actu, sed ad hoc vt dispensari possit circa perso-
nam illam. Vel, Cessat quando hoc in iure exprimi-
tur, quod cessare debeat. Vel, quando omnis cau-
sa cessat, & impulsua, & finalis efficiens, & occa-
sionalis, tunc cessat constitutio ff. de postul. l. pri-
ma, §. sextum.

Nec obstat si dicatur: finem legis prohibentis pue-
ros bona sua alienare, ne per eorum imprudentiam

diffipentur, cessare cum puer prudens, & sagax venia didit rem iusto pretio: Quia etsi cessauit in illo euentu particulari, non tamen cessauit in communi.

Veluti, qui maceratione carnis non indigeret, qui est finis ieiunij, non propterea à ieiunando deobligaretur: Ita, quamuis in casu cesset finis iste, videlicet, legatum fuisse ab vxore, vel precibus, vel dolo à Sempronio extortū, nec in præiudicium sit descendendum, cum non adfit; lex tamen robur suū retinet.

Dico tandem: sicuti rem alienam bona fide prescribens tutus est in conscientia, nec tenetur illam verò domino rursus restituere: vt in ca. vigilant. & in c. fin. de præscript. & ratio est: Quia Principes, vt occurrerent litigijs, & concertationibus, poterunt pro bono communi subditorum bona, eisdem met inuitis, in alios traducere: vnde l. 1. ff. de vsucap. dicitur, quod pro bono pacis introducta est vsucapio. Ita cum eadem militet ratio in legibus testandi, seu legandi, & pro bono publico, & communi pacis, vtq; multarum concertationum, & litium absunderetur occasio, Principes, seu Respublicæ manifesta lege statuerunt, irrita, ac nulla legata quarta excedentia vxoribus facta, & propterea fatendum est necessariò, posse hæredem tuta conscientia illegitima legata non adimplere: Immò legatarium ipsum non posse tuta conscientia illa retinere; vt magis apertè inferius explicabitur. Vide Sotum de iustit. & iur. li. 4. quæst. 5. artic. 3.

Ex his ergo rationibus luce meridiana clarius apparet; Leges ciuiles, & statuta in materia graui (iusta tamen) obligare in conscientia ad sui obseruationem: quod tamen Reuerendus ille negabat in allegatione exhibitâ, cum haberet pro eius opinione, Mart. Nau. oppositum tenet, ibid. in Manual. confess. c. 23.

nu. 55. & Coronam confessio. i. reg. 3. Ut autem sciat omnes ferè Theologos, & Canonistas docere leges civiles in materia graui obligare ad mortale operæ pretium est libros, & tractatus, in quibus ita scripserunt, allegare. Canonistæ omnes in c. 1. de constit. vbi Felyn. num. 47. idem in capit. Nam concupiscentiam. eodem tit. num. 1. Abb. in proem. de cr. in verbo. Rex pacificus num. 4. Tex. est in c. 2. de maior. & obed. c. qui resist. i. q. 3. Glos. in cap. Quæ in Ecclesiarum, de constit. Archiep. Flor. in 1. par. tit. 18. c. vnic. Syluest. in verbo, lex q. 9. Tabie. in verbo, lex nu. 24. 28. 29. Alphon. de Cast. de poen. lib. 1. cap. 5. Sot. lib. 1. de iust. & iure quæst. 6. art. 4. concl. 1. Ifern. & Afflict. in proem. Constit. Regni in princip. Idem sentit glos. 3. in c. 2. de constit. lib. 6. & Felyn. loco supra cit. Calce. & Med. 1. 2. q. 96. ar. 4. Innoc. Abb. Imol. & alij Canonistæ in c. Quia plerique, de immun. Eccl. Ant. de Butr. in cap. venit. de iud. Bald. & Iason. in l. cum quis col. 4. C. de iur. & fact. ignor. Alex. cõf. 128. nu. 16. lib. 6. quos refert, & sequitur Cabal. cap. 2. l. Milleloq. 266. Nauar. in Man. cap. 23. nu. 48. Et vide complures, quos citat Pet. Cened. in colle. ad ius Canon. 2. par. collect. 2. nu. 2. & 3. Mich. Salon. Tomo 2. in 2. 2. D. Tho. q. 77. art. 1. controu. 7. & 8. Alex. Pesant. in 1. 2. D. Tho. q. 108. ar. 4. disp. 6. & 2. Fatentur multi quos refert, & sequitur Couar. in reg. peccatum, de reg. iur. in 6. 2. par. c. 7. §. 7. nu. 9. & in §. 5. nu. 2. & 3. vbi probat latissimè, legem penalem, præter ipsam poenam, semper ad culpam obligare, quandoq; mortalem, quandoque venialem. D. Tho. 1. 2. q. 96. art. 4. Item 2. 2. q. 59. art. 4. ad secundum, & q. 66. ar. 6. Item 2. 2. q. 107. art. 3. & q. 108. art. 4. Sylu. in verbo, inobedientia in fine. Graf. par. 1. decis. Aur. c. 10. num. 1. & c. 2. nu. 48. eiusdem lib. Card. Tolet. in tract. de sept.

R 4 peccat.

peccat. mortal. cap. 20. num. 6. vbi dicit; Nam si leges humanæ, & pœnales præsertim, non obligant ad culpam multa sient mala contra bonum commune, nec ad affirmare est Doctoris, sed Principis, aut alicuius Concilij. Simus ergò in communi sententia. Hæc ille.

Verum, vt ad propositam facti speciem accedamus propius; Legamus, & attendamus, quæ tradit Graf. p. 1. decis. aur lib. 2. c. 2. au. 46. & 47. vbi sic habet. Ea lex, quæ impedit alicuius rei priuatam acquisitionem, eiusdemque dominij translationem in eum, qui antea nullum ius priuatum ad eam habuit; profectò in conscientia iudicio seruanda est, nec, hac lege constituta, poterit eandem rem retinere; quippe qui nullum dominium, nec ius in eam habeat, lege impediente eiusdem acquisitionem. Quæ quidem lex, & si pœnalis est, nullam requirit hominis executionem quoad pœnam ipsam; cum lege ipsa fiat plena, & integra executio. Hinc filius spurius, qui à lege humana, eademq; iustissima incapax iure ipso constituitur paternæ hæreditatis, non potest bona post obitum patris obtinere in animæ iudicio; non alia ratione, quàm quod lex humana constituens, efficiens aliquem iure ipso incapacem alicuius rei, eiusque acquisitionem impediens, siue id statuerit ad pœnam, siue ob aliam causam, in foro conscientia vim, & obligationem habet. Ita Couar. in reg. peccatum 2 p. §. 8. nu. 6. Hæc ille. Ex quibus apertissimè deducitur, Sempronij vxorem, nec recipere, nec retinere posse tuta conscientia, quæ sibi reliquit maritus contra formam statuti.

Sed dicet quispiam: Statuto cauetur, ne maritus ex se, & directè relinquat vxori ultra quartam, non tamè dicitur, quod id fieri non possit indirectè, & alio

me

mediante. Respondetur id falsum esse, & à iure reprobatum, l. oratio. ff. de spons. cum sex ff. de fidei, &c. Nauar. de senten. excommun. cons. 56. ea nimirum ratio, quia; Nemo potest plus iuris in aliū transferre, quàm sibi competere dignoscatur, per reg. 79. in 6. At ex statuto priuatus est Sempronius iure vxori relinquendi vltra quartā; ergò hoc idem haud poterit in Titium transferre: tum per reg. Nemo dat, quod non habet, tum etiam, Cum quid vna via prohibetur alicui, ad id alia via non debet admitti, per reg. 84. in sexto, vbi dicit Glos. si in prohibitione habeatur respectus principaliter ad prohibitum, & nō ad viam, vel ad modum, quo prohibetur; tunc sufficit prohibitio vna via, vel modo facta, vt in eius fraudem alia via, vel modus admitti non debeat; vt in reg. Si autem prohibitio principaliter se habet ad viam, vel ad modum, & non ad rem, tunc alia via admitti debet. Vnde alteri Ecclesiæ alligatus Episc. nō eligitur sed postulatur. Verum cum ex statuto principaliter prohibeatur, res relinquenda, deduci minimè potest, quod si Testator non potest relinquere vxori vltra quartam ex se, & immediatè, quod id facere possit mediatè, hoc est, alium instituendo, data fidei de re consignando illud vxori.

Accedit: Quia cum aliquid prohibetur, prohibentur, omnia quæ sequuntur ex illo, per reg. 39. in sexto, vbi, Dyn. Addit: quod Aliquo prohibito omne id prohibetur per quod peruenitur ad illud. Cum ergò Sempronio prohibitum sit ex statuto legatum vxori facere vltra quartam, prohibitum quoque erit omne id per quod peruenitur ad illud, alias, cum contra legis nitatur voluntatem, in legem ipsam peccare dicendus est, per reg. 88. in sexto.

Nec excusari potest Sempronij vxor dicèdo quod
do-

domum, & suppellectilia non receperit de manu Sempronij, sed de manu Titij legatarij. Nam respondetur, quod adhuc bonorum ipsorum illa est incapa. Couar. cap. 8. §. 5. num. 3. vsque ad 8. & cap. 6. §. 8. num. 16. Duen. reg. 366. & 367. Nauarr. de testamentis, conf. 8. Henricus Henriquez in summa Theologiae Moralis lib. 11. cap. 20. nu. 5. Imò ob fidem datam peccauit Titius, volens fraudare legem bonam & propterea rex. in l. Prædonis ff. de petit. hered. habet, talem heredem censendum Prædonis loco, & in priuari posse præfatis bonis.

Accedit eodem quod Nauarr. tit. vbi sup. conf. 2. disputando. An hæres teneatur credere Confessario dicenti, defunctum sibi imposuisse, vt quatuorcenta scuta eidem soluantur ad illa faciendum, quæ sibi secretò commiserat testator, præsertim cum in testamento adiecerit, vt hæres illa faciat, quæ Confessarius ei dixerit pro satisfactione obligationum, quibus tenebatur. Respondit Nauarr. quod cum testator videatur tacitum fideicommissum in fraudem legis relinquere. l. Lucius, §. fin. ff. de legat. primo, non teneatur hæres ei credere, nec in foro cõscientiæ obligatur ad quatuor illa centum scuta soluenda: Cum tacitum fideicommissum instituerit Sempronius in fraudem legis, non tenebuntur hæredes illud adimplere. Hæc eandem sententiam tuetur Henr. Henriquez, in summa Theologiae Moralis lib. 11. cap. 20. num. 5. vbi sic habet. Si pater Presbyter sub pacto taciti fideicommissi relinquat amico, tanquam hæredi, ingentem pecuniam, vltra quintum, vt post mortem ipsius patris teneatur reddere ea bona spurio, tam clericus, quam amicus pacto consentiens peccat mortaliter. Couar. c. 8. §. 5. n. 8. ver. 3. Perez li. 8. pag. 307. Anchar. cap. fin. de eo, qui dixit. Quia in re graui agit in fraudem

dem legis nouæ Taur. quæ est iusta, vt fatentur Iurif-
periti, & Theologi, & peccat spurius si inducat pa-
trem, vel amicum in eam fraudem.

Addit secundò: spurium in foro conscientie re-
nera esse incapax, vt ex vi pacti, & paternæ dona-
tionis factæ sub expreffo, aut tacito fideicommissò,
accipiat bona illa per interpositam personam ami-
ci. Ita Couar. cap. 8. §. 5. num. 3. vsque ad 8. & cap. 6.
§. 8. num. 16. Anton. Gom. Soto, Duen. reg. 366. &
367. Et perinde est, ac si ea bona immediatè donarè-
tur a patre. Quodque amicus fidem ac commodans
sit incapax, tradit Bern. Diaz pract. canon. c. 58. Ant.
Gom. lib. 9. nu. 23. & 28. cum Bart. Segur. Idem Trou-
uamalla, verbo, filius, §. 6. & Boscl. §. 6. ob. 1. dil. 1010.

Addit tertio, probabilius esse amicum accepan-
tem tacitum fideicommissum in fraudem legis, non
posse sibi retinere. Bernard. Diaz pract. canon. c. 58.
Greg. lib. 13. tit. 7. par. 6. Ant. Gom. lib. 9. cap. 23. & 28.
cum Bart. Segur. Idem Trouuamalla, verbo, filius §.
6. Boscl. §. 6. Vide Graf. parte 1. decis. aure. cap. 2.
num. 48. 49. 50. 51.

Cum ergò æquè incapax sit vxor ex statuto, sicut
spurius ex l. 9. Taur. & spurius tuta conscientia reci-
pere non possit de manu amici, nec retinere præfata
bona: ita Sempronij vxor citrà peccati mortalis la-
bem, nec recipere, nec retinere poterit domum, ac
suppellectilia à Titio legatario, taciti fideicommissi
complice tradita; non tenetur tamen ea restituere
fisco antequam cognita fraude per sententiam dam-
netur, quia statutum pœnale est pro foro exteriori.

Quibus sic stantibus, reliquum est, vt rationes pro
affirmatiua sententia in principio adductæ dissol-
uantur.

Ad primam igitur dicitur: falsum esse, quod leges,
& sta-

& statuta, diuinam, vel naturalem legem non inuoluntaria, non obligent in conscientia, etiam ex ipsius Nauar. sententia, qui conf. 2. & 8. de testam. mutauit sententiam: immo in Manu. capit. 23. num. 40. asserit transgredientem legem humanam, iustam, promulgatam, receptam, non abrogatam, etiam secularem, mortaliter peccare, iuxta Glos. receptam in capit. quæ in Ecclesiarum de constitut. & confirmat. hoc idem in eodem cap. num. 48.

Respondetur secundò, reiecta Nauarri opinione, quod omnis lex, quæ absolutè fertur, hoc est, quæ contrarium non explicat, obligat ad culpam venialem, vel mortalem, secundum pretium operis. Domin. Soto lib. 1. de iustit. & iure quæst. 6. artic. 4. Hoc idem tenet Grass. parte 1. decis. aur. lib. 2. cap. 10. nu. 11. Idem docet Tolet. in tractat. de sept. peccat. mortal. tit. 20. nu. 3. & Couar. in reg. peccatum 2. parte §. 5. num. 4. inquit: quod, etsi non necessariò tamen plerumque colligi potest mens legislatoris, quod transgressorem velit obligare ad culpam, ex eo quod penam infert pro eo, quod alia lege, nec prohibitum est, nec præceptum. Quid enim si id quod fiat, vel committatur, non modo est simpliciter utile communitati, cuius legis conditor cura gerit: sed & maxime interest ob bonum commune id fieri? tunc à ratione alienum non videtur, legislatorem in hac coniecturæ speciem intendisse, vt ad mortalem culpam transgressorem obligaret.

Ad secundam dicitur: quod ex eo, quod non explicat se nolle obligare ad mortale, credendum, et tenendum est, obligare ad mortale (cum tamen reus grauis est) nam eo ipso, quod aliquid graue præcipitur, includitur intentio obligandi ad mortale; nisi contrarium exprimat, vt in Constitutionibus Dei

mini;

minicanis, & aliorum Regularium, in quibus explicatur, quod nullo pacto obligant ad mortale. Ita D. Thom. 2. 2. quæst. 186. artic. 9. & Caiet. ibid. Sot. lib. 1. de iusti. & iur. q. 6. art. 4. Card. Tolet. in tract. de sept. pecc. mortal. c. 20. num. 3. Graf. par. 1. decis. aur. libr. 2. ca. 10. num. 12. & 18.

Ad tertiam dicitur: Et si non constat præcipientis intentio, quod, videlicet, obligare intendat ad mortale: cum tamen usus Ecclesiæ, & omnes ferè Doctores Theologi, & Canonistæ soleant interpretari de obligatione ad mortale tendendum est obligare. Cardinalis Tolet. vbi sup. cap. 19. n. 7.

Respondetur secundò, quòd quamuis Imperatores gentiles ignorarent quid esset culpa mortalis respectu legis diuinæ positivæ, quæ data est à Deo, nec lumen humanum eam distinguit, nisi prius per reuelationem aliquam eidem manifestetur; cuiusmodi fuerunt in veteri testamento leges ceremoniales, & iudicales multæ; in Euangelio autem sunt præcepta Sacramentorum, & fidei incognita secundum naturam, quæ haud innotescunt, nisi per diuinam manifestationem. Card. Toletus in tract. de sept. pecc. mort. cap. 17. numero 5. Non tamen id ignorabant respectu legis diuinæ naturalis, quæ sic à Deo data est homini, quod rationi hominis illam insculpsit naturaliter; ita vt ratio hominis eam dicat: huiusmodi sunt præcepta Decalogi; ita enim Deus ea ordinavit, vt naturale rationis lumen attingat, & cognoscat talia præcepta esse, & esse obseruanda. Vnde infideles, qui nihil audierunt de Euāgelio, nec credunt Christo, non peccant peccatum infidelitatis in non credendo; excusantur enim ob ignorantiam legis diuinæ positivæ; Damnantur nihilominus propter alia peccata, quæ committunt contra ius diuinum

num naturale, quod obligatur observare, Lex enim naturalis nunquam ignoratur inuincibiliter, sed crasce, Syluest. in verbo, Præceptum §. 7. Card. Tolerus ubi supra, c. 18. num. 7. & 8. Et contra hanc legem diuinam naturalem peccabant Imperatores gentiles, scientes quid nomine culpæ mortalis intelligatur. Tolet, ubi supra.

Sed esto, quod forsan, nec meminerint, nec aduerterint quædam de intentione mortalis, vel venialis culpæ, sed solum intenderent velle obligare; nihilominus dicendum est obligare ad mortale. Quamquam autem sit obligatio relinquitur, grauitati materie Tolet, ubi supra c. 20. num. 3.

Ad quartam. Respondetur primò, negando talem usum, & consuetudinem ab Ecclesia, eiusuè ministris tanquam rationabilem, & culpæ mortalis ex parte tolerari: quin potius Confessarij scientia, conscientia, ac pietate insigniti, hanc eandem poenitentibus detestantur.

Respondetur secundò, peccandi consuetudinem non excusare à peccato. D. Thom. 2. 2. q. 186. art. 9. de Caiet. Nauar. Man. c. 23. n. 42. ibi; & præcipuè quoad forum interius, ubi sola veritas consideratur, c. Tuas de spons. Ea propter timorata conscientia viri Doctores Theologos, & Canonistas consulunt, quæ ratione in consimilibus se gerere debeant. Confessarium ergo consulere tenebatur Sempronius, an id iuxta conscientia agere posset.

Ad quintam, & sextam. Respondetur falsum esse, quod lex civilis, siuè statutum iustum, & pro bono communi factum, dicatur repugnare iuri naturæ, sed ipsum ius interpretatur, & moderatur: quia lex naturæ non cogit seruare fidem contra ius civile. Grat. par. 1. de cil. aut. lib. 2. cap. 11. num. 48. Et propterea iure

iure optimo àfferuit Panorm. in c. Quæ in Ecclesia-
rum, de constit. Constitutionem Principis, siuè Rei-
publicæ ex rationabili causa factam, contra aliquid,
quod est de iure gentium, vel de iure naturali, tene-
re, & illam obseruantem non peccare. Videmus
siquidem per præscriptionem inductam à iure posi-
tuo, priuari dominum proprio rei suæ iure; sicut
propter delictum confiscantur tuta conscientia bo-
na alicuius, vt cap. vergentis, de hæret. & c. quorun-
dam. de Iudæis, vbi Summus Pontifex inducit serui-
tutem contra libertatem, quæ est de iure naturali.
Quare, cum statutum prohibens ne maritus vxori
relinquat vltra quartam, iustum sit, & in bonum cõ-
mune ordinatum; fatendum est illud iuris naturæ
esse interpretatiuum: & cum natura ipsa pro com-
muni bono conseruando, particulare aliquando re-
linquat, & destruat. Et quamuis de intentione, cõ-
sensu, & defuncti voluntate plenè constet; non ta-
men ita constat, vt ad rerum suarum alienationem
sit satis: quemadmodum de pupillo diximus; quod,
& si constet voluntatem suam esse; vendere, seu ami-
co donare; hæc tamen alienatio non est licita; quia
lex huiusmodi naturalem consensum est interpre-
tata, & moderata; non valere ad alienandum sua,
nisi concurrente tutoris voluntate. Vtrumque enim
factum est, non modo in alienantium fauorem, sed
multò magis in publicum commodum; quod est iu-
sta causa ad statuendum in præiudicium cuiuscunq;
priuati, l. Item si verberarum, ff. de rei vendic. Et
notatur in l. Antiochensium, ff. de priuileg. cred. Et
propterea quantumcunque constet de volutate de-
functi, & sit dominus suæ voluntatis, & facultatum,
quando non constat modo à lege præscripto, vt in
casu, non est eius intentio, & voluntas exequenda.

Neque

Neque obstat quod Titius teneatur accommodatam seruare fidem: tum quia in malis promissis rescindenda est fides, 22. quest. 4. can. 5. tum quia promissio, & iuramentum contra bonos mores praestitum non est obligatorium, per reg. 58. in 6. vbi glos. subdit. Iuramentum contra bonos mores in testamento est nullum, sicuti turpe pactum, etiam quod agatur de moribus à iure civili reprobatis (Philip. ibidem) cuiusmodi fuit pactum à Titio cum Sempronio initum.

Ad septimam dictum est superius, quod quamuis cesset finis legis, vel statuti in aliquo particulari; non propterea cessat vis, & robur eius, sed requiritur, vt ratio, quae mouit Principem, seu Rempub. ad faciendum statutum, cesset in toto genere; id est, actu, & exemplo; & vt cesset causa impulsua, efficiens, & finalis.

Ad octauam conceditur testatoris dispositionem pro lege habendam: vt in Auten. de nupt. §. Disponat testator, & erit lex &c. cum esset de testam. Id autem verum esse intelligitur, cum eiusdem dispositio iusta est; vt ibidem habetur: & fallit quando est contra legem, l. filius §. de condic. instit. Nauar. lib. 3. consil. 3. de testam. Cum autem Sempronij dispositio in vxorem medio Titij facta, sit contra statutum, non erit pro lege habenda.

Ad nonam negatur, quod nulla in casu interuenit falsitas: nam facta fuit fraus statuto iusto, & in conscientia (vt repetitum est centies) obliganti. Siquidem promissum, & iuratum fuit, quod seruari nec potuit, nec debuit; quia nullum iuramentum contra iustitiam factum est seruandum. D. Thom. 2. 2. q. 89. art. 7. pro quo habetur casus in cap. Animaduertendum 21. q. 2. vbi dicitur: Vt licitum sit iuramentum

mentum requiritur, vt iustitiam contineat, & quod promissum est, licitè possit sine peccato seruari, c. quamuis peccatum, de pact. in sexto.

Ad decimam responderetur. Vltimam hominis voluntatem modis omnibus seruandam, vbi rationalis existat. Ita glos. ibidem. Cum ergo Sempronij voluntas, nec iusta, nec rationalis extiterit, seruari nullo pacto debet. Et propterea existimo eiusdem uxorem non posse tuta conscientia retinere domum, & suppellectilia, Titio mediante, sibi relicta quartam excedentia, vbi fraude cognita per Iudicem in illam fuerit pronunciata sententia. Salua que iustior fuerit &c.

CONSILIVM TERTIVM.

Illumina Domine oculos meos ne vnquam obdormiam. Psal. 12.

TITIVS mercator, cum esset debitor Sempronij occasione mercimonij aureorum octocentum, & ad solutionem debiti cogereetur, vt se ab ea eximeret molestia, constituit censum super fundo suo, qui erat vltimum pignus sui patrimonij, quem creditori vendidit pretio aureorum bismille, in instrumento dictum fuit integrum pretium fuisse in pecuniã numerata, licet reuera mille ducantum nummi aurei tantummodo fuerint numerati, & octocentum chirographo debiti, fuerint compensati, seu dati insolutum debitori: quod per testes in iudicio fuisse plenè probatum, supponitur, &

S inter